

УДК: 378.036:34-072

В'ячеслав ШИНКАРЕНКО

кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО
«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»,
м. Дніпро, Україна
e-mail: forte-pianowww@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИКОРИСТАННІ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ РІДНОГО КРАЮ

У статті проведено аналіз наукової літератури щодо ролі взаємодії школи і сім'ї у вихованні молодого покоління. Досліджено історико-педагогічні аспекти сімейного виховання в зарубіжній педагогіці. Визначено сутність, фази та зв'язки взаємодії сім'ї і школи. Обґрунтовано функції які забезпечує взаємодія сім'ї і школи (соціальна, ціннісно-утворювальна, захисна, профілактична, комунікативна, виховна, контрольна, корегуюча, конструктивна, організаційна). Досліджено роль традиційних, нетрадиційних, індивідуальних, групових та колективних форм при взаємодії сім'ї та школи.

Ключові слова: взаємодія, сім'я, школа, традиції, рідний край, батьки, вчителі, учні.

На сучасному етапі національно-духовного відродження України, розвитку демократичних процесів важливого значення набуває формування у дітей та молоді патріотизму, активної громадянської позиції, відданості справі зміцнення державності. З огляду на це, патріотичне та громадянське виховання є стрижневим, основоположним, що відповідає нагальним вимогам і викликам сучасності, закладає підвалини для формування національної свідомості нинішніх і майбутніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

На нашу думку, саме сьогодні, коли відбувається національно-духовне відродження України, все більш актуальною стає проблема патріотичного виховання учнів у взаємодії сім'ї і школи. Адже школа та сім'я – два суб'єкта соціалізації, які є рівноправними в період юності та дитинства. Адже під час використання мистецьких традицій рідного краю, чи реалізації конкретних виховних завдань з патріотичного виховання батьки повинні відчувати себе соратником педагогічного колективу.

На необхідності зміцнення взаємодії школи і сім'ї у вихованні молодого покоління наголошували відомі педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Окремі аспекти вказаної проблеми досліджували вчені в галузі історії педагогіки, теорії виховання, методики організації музично-творчої діяльності учнів різних вікових груп. Зокрема, вченими досліджені історико-педагогічні аспекти сімейного виховання в зарубіжній педагогіці (О. Демченко, Г. Фінчук), досвід та особливості сімейного виховання в Україні

(В. Кравець, М. Стельмахович, В. Федяєва), особливості музично-творчого розвитку молоді у сучасних формах дозвілля (Б. Брилін), взаємодії сім'ї і школи у вихованні старшокласників (Т. Кравченко). Провівши аналіз наукової літератури ми дійшли висновку, що забезпечення педагогічної взаємодії школи та сім'ї у використанні саме мистецьких традицій рідного краю не було досліджено взагалі.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні форм та методів педагогічної взаємодії школи та сім'ї.

У ході дослідження вирішувалися наступні завдання:

- дослідити роль школи та сім'ї у патріотичному вихованні учнів;
- виявити функції взаємодії школи та сім'ї;
- обґрунтувати форми та методи роботи школи з батьками у патріотично спрямованій діяльності.

Учителі та батьки учнів являють собою педагогічне співтовариство, що покликане вирішити перед суспільством низку завдань, зокрема створення можливостей для постійного духовного вдосконалення особистості учнів, виховання гуманістичних якостей, формування їх інтелектуального та творчого потенціалу, набуття соціальної компетенції та виховання патріотизму. Така думка знаходить своє підтвердження в нормативно-правових документах: Конституції України, Національній програмі виховання дітей та молоді, Законі України «Про освіту» [2, 7].

Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 роки наголошує, що потребою часу є систематична й послідовна педагогізація батьківської громадськості, оскільки члени сім'ї є першими вихователями учнів. Тому в освітньому процесі

необхідно враховувати, що вплив сім'ї на підростаючу особистість залежить від багатьох факторів, а саме: склад сім'ї (повна – неповна, наявність членів старшого покоління); побутові умови; морально-психологічний клімат; соціальна орієнтація; загальна культура; забезпечення єдності вимог до дитини усіх членів сім'ї; характер спілкування батьків із дитиною; єдність сімейних інтересів [3, 7].

Визнаючи школу провідною ланкою виховання учнів, треба зауважити, що без спільності об'єднання зусиль з сім'єю, ефективність патріотичного виховання буде низькою. Адже саме в сім'ї в більшій мірі виховується людина укладом спільного життя: традиціями, працею, звичаями, побутом. Саме в сім'ї діти вперше засвоює такі прийняті загальнолюдські поняття, як зло і добро, кривда і правда, шкідливе і корисне, тобто формуються моральні та етичні принципи дитини на яких споконвіку будується педагогічний досвід народу.

Характеризуючи сучасний стан української родини, В. Поставий звертає увагу на значне зниження показників матеріального рівня життя та здоров'я батьків і дітей, демографічні кризи, втрату духовних ідеалів, ціннісних орієнтацій. На його думку, на виховній функції сучасної сім'ї негативно позначаються нуклеаризація, послаблення родинних зв'язків, зменшення комунікативних можливостей батьків і дітей, зміна стереотипів поведінки, сімейних цінностей, переоцінка досвіду сімейного життя, тощо. Педагог радить «Для успішного здійснення виховання дитини зосереджувати увагу батьків і педагогів на достовірності, об'єктивності й повноті інформації, на основі якої здійснюється сам виховний процес. Виходячи з цього, в нових соціально-економічних умовах поєднувати елементи наукової педагогіки та родинно-національної етнопедагогіки, які забезпечують можливості використання народних традицій, звичаїв та обрядів у підготовці батьків, вихователів і педагогів до здійснення ними виховної функції, підвищення педагогічної культури сім'ї» [6, 35].

На нашу думку, сім'я завжди була і буде природним і найпершим середовищем соціалізації дитини, місцем емоційної й матеріальної підтримки її членів, в першу чергу неповнолітніх дітей, місцем накопичення передачі й збереження культурних та сімейних цінностей від покоління до покоління. Єдність сім'ї і школи має велике значення в патріотичному вихованні старшокласника. Роль педагогічного колективу у поєднанні з батьківським авторитетом, є найважливішою і найнеобхіднішою силою в сучасному освітньому процесі.

Шляхи взаємодії сім'ї і школи досліджував А. Макаренко, який віддавав пріоритет школі, що не лише виховує дитину, а й допомагає батькам у вихованні дитини. На думку педагога, зусилля родини мають бути спрямовані на оволодіння новими виховними методами й створення сприятливої виховної атмосфери у сім'ї. Водночас педагог засуджував використання в сімейному вихованні «вичитування моралі» та громадського осуду, які більше шкодять, аніж допомагають дитині [5, 105].

Вивчаючи фази взаємодії Р. Бейлс виділяє: орієнтування щодо спільного завдання; оцінку ходу розв'язання завдання кожною із взаємодіючих сторін; контроль; прийняття рішення [4, 304].

На думку О. Доукіної, сутність взаємодії сім'ї і школи полягає в реалізації зв'язків і відносин суспільної установи й малої групи через: педагогічну діагностику сім'ї; визначення мети й завдань спільної виховної роботи з учнями та їхніми батьками; планування спільної з батьками роботи щодо виховання дітей та підвищення готовності батьків до взаємодії зі школою; організацію різних форм взаємодії сім'ї і школи; контроль та облік спільної роботи; стимулювання узгоджених і взаємозумовлених дій педагогів і батьків, корекцію спільної діяльності [1, 39].

На думку науковців, взаємодія сім'ї і школи забезпечує виконання таких функцій: інформативної (О. Доукіна, Т. Завадова, Ю. Лежневава); діагностичної (Н. Бугаєць); соціальної (Л. Назаренко); ціннісно-утворювальної (Л. Назаренко); захисної (Н. Бугаєць); профілактичної (Н. Бугаєць); комунікативної (Н. Бугаєць); виховної (Т. Завадова, Ю. Лежневава, Н. Бугаєць); контрольної (Т. Завадова, Ю. Лежневава, Н. Бугаєць); корегуючої (І. Рилєєва) конструктивної (О. Доукіна); організаційної (Н. Бугаєць).

Провівши історико-педагогічний аналіз проблеми, можна констатувати, що цілісного дослідження питань взаємодії сім'ї, школи та громадськості досліджуваного періоду не здійснювалось. Дослідники порушували лише деякі аспекти взаємодії в межах своїх наукових розвідок: обґрунтування періодизації розвитку взаємодії сім'ї та школи у вихованні дітей; дослідження генези завдань і змісту педагогічної просвіти батьків у вітчизняній педагогічній періодичній пресі; аналіз окремих аспектів досвіду громадських методистів; визначення внеску громадських організацій, приватних осіб та асоціацій у розвиток виховання; обґрунтування принципів взаємодії соціальних інститутів, чинників та умов виховання.

Тож можна зробити висновок, що успіх патріотичного виховання учнів залежить від узгодженості та єдності сім'ї та школи. У свою чергу

батьки повинні підтримувати авторитет вчителя і школи, прищеплювати дітям повагу до старших, до праці, любов до Батьківщини. Цілком логічно, що школа повинна приймати таку допомогу з боку сім'ї.

Ми дійшли висновку, що сім'я і школа повинні доповнювати один одного у патріотично-виховній роботі через традиційні та нетрадиційні, індивідуальні, групові та колективні форми занять. Щоб успішно взаємодіяти батькам і вчителям старших класів, необхідно здійснити батьківський практикум. Насамперед через батьківські збори, які дадуть уявлення про методику патріотичного виховання учнів. Можливий і індивідуальний підхід школи до патріотичного виховання учнів з урахуванням специфіки та етнічної особливості сім'ї.

На нашу думку, доречно використовувати такі форми роботи: творчі звіти учнівського колективу перед батьками; родинні зустрічі учнів та батьків відповідно до обраної теми; батьківські збори на лоні природи, батьківський куліш; батьківські збори у формі презентацій сімей, їх традицій, сімейних реліквій, умінь; батьківські збори татусів; батьківські збори у формі прес-конференцій вчителів-предметників із подальшого проведення індивідуальних консультацій по підготовці учнів до закінчення школи.

Серед інших форм роботи з батьками практикуємо: конференції; колективні, групові, індивідуальні консультації; участь в районних заходах по взаємодії школи, батьків, громадськості; перегляд фільмів на педагогічні теми; дні відкритих дверей; виставки робіт дитячої творчості; відкриті уроки для батьків; роботу «Школи молодих батьків»; заняття з елементами тренінгу; оформлення куточка для батьків; підготовку папок з конкретної проблеми для батьків; сімейні вечори; вечори

української пісні, поезії; проведення соціологічних досліджень; складання родинних дерев.

Аналіз науково-педагогічної та психологічної літератури виявив, що взаємодія може розглядатись як: сукупність процесів впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємозумовленість і зміна стану (О. Анцупова, А. Шипілова); інтегрована соціально-педагогічна система, що об'єднує взаємодіючі між собою структури чи процеси (Л. Назаренко); реалізація зв'язків і відносин установи та групи (О. Докукіна); процес, що виникає за певних умов і триває протягом певного періоду (Р. Бейлс); процес безпосереднього або опосередкованого впливу соціальних суб'єктів один на одного, що породжує їх взаємну зумовленість і зв'язок; організація спільних дій соціальних суб'єктів, що дозволяє групі реалізувати загальну для її членів діяльність (Н. Антонова).

На основі узагальнення поглядів науковців на проблему взаємодії сім'ї, школи та громадськості встановлено, що взаємодія є невід'ємною та важливою складовою педагогічного процесу, реалізація якої сприяє соціалізації учнів в освітньому середовищі та є дієвим інструментом патріотичного виховання. Ми дійшли висновку, що взаємодія сім'ї, школи та громадськості – процес реалізації зв'язків і відносин соціальних інститутів, головною метою якого виступає соціалізація учнів; цілеспрямована співдружність педагогів, батьків, громадськості в змісті педагогічного впливу на учнів, заснованому на взаємній довірі, спрямованому на взаємозбагачення, взаємодоповнення умов сімейного та суспільного виховання; організація виховання, за якої педагоги, батьки, представники громадськості обмінюються досвідом, та можуть упроваджувати в практику доречні методи та прийоми патріотичного виховання.

Список використаних джерел

1. Докукіна Е. М. Взаимодействие. школы и семья в формировании нравственных основ поведения младших школьников: Дис...канд.пед.наук:13.00.01 / Докукіна Елена Михайловна; АПН Украины, Институт педагогики. – К., 1993. – 176 л.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/4068>.
3. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://mmkperuv.ucoz.ua/konzepsiy_shasliva_rodina_12_21.doc
4. Корнев М. Н. Соціальна психологія: Підручник / М. Н. Корнев, А. Б. Коваленко. – К. : АТ «Київська книжкова фабрика», 1995. – 304 с.
5. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания / А. С. Макаренко // Сочинения / А. С. Макаренко. – М., 1951. – Т.5 : Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе. – С. 105–224.
6. Поставий В. Г., Невмержицький О. А. Сім'я і школа: проблеми виховання дітей: Посібник / Поставий Віктор Григорович, Невмержицький О. А. // НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 425.

References

1. Dokukina E. M. (2015) Interaction. Schools and Families in Formation of the Moral Basis of Behavior of Younger Schoolchildren: Dis ... Cand.Ped.Science: 13.00.01 / Dokukina Elena Mikhailovna; Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Pedagogy. – K.,– 176 p. [in Ukrainian].

2. The concept of national-patriotic education of children and youth: the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated № 641 / [Electronic resource] Access mode: <http://old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/4068> [in Ukrainian].
3. Concept of family education in the education system of Ukraine «Happy family» for 2012–2021 [Electronic resource] Access mode: http://mmkperv.ucoz.ua/konzepsiy_shasliva_rodina_12_21.doc [in Ukrainian].
4. Kornev M. N. Social Psychology: Textbook / M. N. Kornev, A. B. Kovalenko. – K. : JSC «Kyiv Book Factory», – 304 p. [in Ukrainian].
5. Makarenko A. S. Problems of school Soviet education / A. S. Makarenko // Works / A. S. Makarenko. – M., – T.5: General questions of the theory of pedagogy. Education at a Soviet school. P. 105–224. [in Russian].
6. Postovy V. G, Nevmerzhtsky O. A. Family and School: Problems in the Education of Children: A Manual / Postov Victor Grig-
orovich, Nevmerzhtsky OA // NPU Drahomanov N.P., – 425 p. [in Ukrainian].

Вячеслав Шинкаренко. Обеспечение педагогического взаимодействия школы и семьи в использовании художественных традиций родного края

В статье проведен анализ научной литературы о роли взаимодействия школы и семьи в воспитании молодого поколения. Исследованы историко-педагогические аспекты семейного воспитания в зарубежной педагогике. Определена сущность, фазы и связи взаимодействия семьи и школы. Обоснованы функции которые обеспечивает взаимодействие семьи и школы (социальная, ценностно-образовательная, защитная, профилактическая, коммуникативная, воспитательная, контрольная, корректирующая, конструктивная, организационная). Исследована роль традиционных, нетрадиционных, индивидуальных, групповых и коллективных форм при взаимодействии семьи и школы.

Ключевые слова: взаимодействие, семья, школа, традиции, родной край, родители, учителя, ученики.

Viacheslav Shinkarenko. Ensuring the pedagogical interaction of schools and families in the use of the artistic traditions of their native land

The article analyzes the scientific literature on the role of school and family interaction in the upbringing of the young generation. The historical and pedagogical aspects of family education in foreign pedagogy are studied. The essence, phases and connections of family and school interaction are determined. The functions that provide the interaction of the family and the school (social, value-educational, protective, preventive, communicative, educational, control, corrective, constructive, organizational) are substantiated. The role of traditional, non-traditional, individual, group and collective forms in the interaction of family and school has been studied. The effective forms of work in this area are determined (creative reports of the student collective before parents, family meetings of pupils and parents in accordance with the chosen theme, parental meetings in the bosom of nature, parental custody, parental meetings in the form of family presentations, their traditions, family relics, skills, parenting meeting of parents; parental meetings in the form of press conferences of subject teachers for further individual consultations on preparation of students to the end of school; conferences; collective, group, individual consuls participation in district events on the interaction of the school, parents, the public, watching films on pedagogical themes, open doors, exhibitions of children's creativity, open lessons for parents, work on "Schools of young parents", classes on elements of training, design corner for parents ; preparation of folders for a specific problem for parents; family nights; evenings of Ukrainian song; poetry; conducting sociological research; making family trees.

Keywords: interaction, family, school, traditions, native land, parents, teachers, students.